

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 19.

ZATERDAG 8 MEI 1920.

Foto C. Steenbergh.

LEIDSCHÉ HOFJES.
HET HOFJE VAN SAMUEL DE ZEE. BINNENPOORTJE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

KINDEREN DER ZEE (19), NAAR HET ENGELSCH VAN H. DE VERE STACPOLE	BLZ. 218
HET HUIS OLDENGAERDE EN DE VROEGERE HAVEZATHEN TE DWINGELO, DOOR DR. P. W. J. VAN DEN BERG, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 220—223
NOG EENS „DE STEENEN MAN”, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 222
DE MEIMAAND, DOOR K. L. SCHAMP	„ 223
LEIDSCHTE HOFJES, (VERVOLG), DOOR W. H. DE ROOS, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 217, 224—227
VOLKSRAADELS	BLZ. 226
MEI, (GEDICHT), DOOR A. C. V. D. B.	„ 227
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST. MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	„ 227
HUIS MET HOUTEN GEVEL AAN DEN ZEEDIJK TE AMSTERDAM, ILLUSTRATIE	„ 228
DE ROTTERDAMSCH E MOLENS, DOOR K. L. SCHAMP	„ 228

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

KINDEREN DER ZEE.

19) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK II.

HOOFDSTUK IX.

HIJ SPREEKT MET SCHWALLA.

ALS men een zoodanige vrouw liefheeft, moet men beginnen met haar lief te hebben als een kind, later kan men haar liefhebben als een vrouw, maar men zal steeds van haar blijven houden als een kind, en de liefde voor haar zal eeuwig zijn.

„Ja”, sprak Schwalla, „als ze eenmaal aan den gang zijn gebracht — zijn zij best, dat is juist waar het hier op aan komt. Kijk maar eens op welke wijze ze nu aan het visschen gaan, nadat zij den geheelen dag hebben verspild!”

Ericsson keek naar de zee en de booten. Hij verzweeg hetgeen er in hem omging — dat de schuld bij Gudmundsson school.

Toen ging hij voort met zijn bevelen aan de jongens te geven en met Schwalla te praten, alsof hij haar zijn geheele leven had gekend.

Magnuss bevond zich op een plek, waar hij de opslagplaatzen van de visch kon overzien, en had dus niet de minste gedachte van de plotselinge vertrouwelijheid, welke tusschen deze beiden was ontsproten, als een gezonde en welriekende bloem op de oude pier van Skarsstöd.

„Ziedaar”, riep Ericsson uit, toen de laatste visch triomfantelijk werd gedragen door een hijgenden, onder het gewicht bezwijkenden dreumes. „Dat is klaar en nu zullen we de haven eens op gaan zoeken. Stelt u voor, ik heb een boot gekocht en er niet eens aan gedacht de haven te gaan zien, waarin ik haar met ruw weer binnen laat loopen; er zijn havens die geen havens zijn, maar vallen, waarin een boot gevangen en verpletterd wordt.”

„De onze is geen val”, zeide Schwalla, met vuur Skarsstöd verdedigend. „Het is de beste haven van de geheele fjord. Ik zal haar u wijzen als u wilt. Waar is mijn neef Magnuss, misschien zou hij het prettig vinden mee te gaan.”

„Hij is in de vischpakhuisen”, antwoordde Ericsson, „Hola, Magnuss, hier!”

Er kwam geen antwoord en Ericsson, ongeduldig geworden door dit oponthoud, sprong van de pier op de kust.

„Hij zal wel merken waar wij naar toe zijn en ons volgen,” zeide hij. Hij bood Schwalla zijn hand, welke zij aannam, waarna ook zij naar beneden sprong.

Toen wandelden zij langs de kust naar den voet der klippen. Eerstgenoemde was van zwart gekleurde grof grint, evenals die van Reykjavik. Het was dezelfde kust waarop de Sauriers die van Reykjavik. Het was dezelfde kust waarop de tweelings-elkander hadden bestreden, in de tijden dat de tweelings-toppen van Snaefel overdekt waren met lekkende vlammen en alle bergen achter de Flóka-vallei brandden als vurige tongen tegen den grijzen achtergrond der wereld.

De weg naar de haven liep langs den voet der klippen. Men kon het geen goed gebaad pad noemen, want stukken bazaltrots versperden hier en daar den doortocht; bij vloed was het onbegaanbaar, daar de golven over de klippen heensloegen. Schwalla, den weg wijzend om- en over de rotsen, bewoog zich met de vlugheid van een vluchtende stern; elke beweging van haar lichaam en van haar handen had dezelfde bevalligheid, luchtigheid, en zekerheid van bewegen. Magnuss had den vorigen avond, bij het avondeten, de opmerking gemaakt, dat zij alles — zelfs de gewoonste dingen, aanraakte, als waren zij van het fijnste porcelein en toch deed zij het met een zekerheid, welke uit kracht voortkomt.

Zij liepen om den hoek der klip en bereikten den ingang van de haven. Het was niets anders dan een opening tusschen de klippen, ongeveer zestig meter breed, een doorgang vormend, waarin het water donker van diepte lag, en toegang verleend aan een kleine fjord, een inham der zee, aan wier beide zijden de bazaltrots zich tot op een hoogte van ongeveer honderdvijftig meter verhief. Een uitstekende rotsrand van bazalt, ongeveer drie meter breed, liep tien meter ver in zee uit en vormde zoodoende een natuurlijke kade voor deze vreemdsoortige haven, door de natuur gemaakt. Aan de andere zijde kon men op de klippen de sporen zien, door den vloed achtergelaten.

Bij den ingang was de diepte van het water veertig vademen, op de andere plaatsen, tusschen vier en zes. Er lag slechts een enkele visschersboot voor anker, een smak, opgetuigd als een jol, welke weerspiegeld werd in de zilveren watervlakte.

„Roep eens!” sprak Schwalla. Ericsson deed dit, en een menigte vogels en echo's antwoordden.

De klippen vormden op honderden plaatsen echo's en van de bazaltranden vlogen krijschend de alken, met kleppende vleugels.

Het was precies hetzelfde als in de haven der Westmann eilanden: nu zingend, dan schreeuwend, met schrille tonen als van een doedelzak — dan weer als het laatste geluid van een varken op de slachtbank, om ten slotte weg te sterven in stilte.

„Jaren geleden zocht ik hier de eieren der vogels,” zeide Schwalla. „Men kan over den geheelen rotsrand loopen, als men met zijn rug tegen de klippen langzaam voorwaarts gaat; maar men zegt, dat het gevaarlijk is.”

„Dat zou ik ook meenen! Bedoelt u dat u gewoon was langs dien klippenrand te gaan?”

„Ja, den geheelen kant langs. Het is gemakkelijker dan den Fulmar te beklimmen.”

„Bent u dan op den Fulmar geweest?”

„Ja, en op den Flatey en den „Burgemeester.” Die is het lastigst van allemaal. Maar ik zocht alleen eieren, toen ik nog niet beter wist. Het is slecht om ze weg te nemen.”

Ericsson lachte.

„Ik heb soms hetzelfde gedacht, ziet u? Ik heb mannen op de nesten der zee-eieren zien dansen, terwijl de eieren uit elkaar spatten onder hun voeten en de meeuwen er krijschend om heen vlogen. Bah! er zijn een massa gekken in de wereld. Menschen dooden voor 't plezier om te dooden, en daar heb ik mij nooit mee opgehouden. Voor dooden heb ik nooit iets gevoeld, anders zou ik er niets op tegen hebben. Wat een bliksemsch breeden boeg heeft die smak! Het is een Franschman, nietwaar?”

„Ja, het is een Franschman”, antwoordde Schwalla. „Al onze zeilmakken zijn buiten. Er zijn er trouwens maar twee. Vóór de motorbooten er waren, hadden wij vijf stuks.”

„Het is hier prettig,” sprak Ericsson, plaatsnemend op een vooruitspringenden rand van de klip en zijn pijp te voorschijn halend, „u geeft zeker niet om tabaksrook, is 't wel?”

„Iedereen in Skarsstöd rookt,” lachte Schwalla die naast hem had plaats genomen en de smak critisch beschouwde.

Nauwlijks had zij uitgesproken, of er verscheen een roode muts aan de kajuitdeur en een groote oude man klauterde aan dek.

„Dat is Yves,” zeide Schwalla. „Heidaar, Yves!” De stem klonk over het water als de kreet van een meeuw en de echo's der klippen antwoordden: „Heidaar, Yves!”

Yves hoorde den roep en wuifde tot antwoord. Toen ging hij over de verschansing leunen en keek al rookende, neer in het water.

„Hij is vandaag slecht gehumeurd. Gisterenmorgen was hij heel geschikt en liet mij zijn boot zien. Hij is zeker slecht te spreken, omdat zij hier moeten blijven liggen. De boot schijnt de een of andere averij te hebben gekregen, is op een rots of zoiets gestooten en de bergingsboot van Reykjavik kwam om naar haar te kijken, en toen een duiker haar onderzocht had, zeide hij dat ze den zomer in de haven van Reykjavik zou moeten blijven om gerepareerd te worden. Alleen maar het komen van de bergingboot kost al tweeduizend kronur, arme, oude Yves!”

Ericsson zat stil te rooken en keek naar den armen ouden Yves en dacht zoo bij zichzelf dat, als de afstand hem niet bedroeg, hij een type was van den altijd mopperenden Franschen visscher. Hij had eens een kabel moeten herstellen welke door Fransche visschers was doorgesneden; verward in een sleepnet hadden zij dezen opgehaald en toen maar met een bijl doorgesneden; en dus voelde hij niet veel sympathie.

„Kent u de Breidifjord nogal goed?” vroeg hij.

„Ik ken er elk stukje van. Ik heb haar gekend sedert ik een kind was. De menschen zijn vol van de Faxafjord, ten minste de bewoners van Reykjavik, maar zij kan niet in de schaduw staan van de Breidifjord. Zij is breeder, dat weet ik wel, maar er is geen enkel eiland in van beteekenis. Kijk naar Flatey en de omliggende eilanden, en den Fulmar en den „Ruiter” en den „Burgemeester”. En dan meeuwen! Welke vogels zijn met de onze te vergelijken? Zelfs het water is anders — blauwer en helderder — en dan de visch, waar is die zoo goed als hier?”

„De Ellithaar,” zeide Ericsson, voor Reykjavik in de bres springend. „Zoo'n rivier heeft u niet.”

„Goddank niet!” riep Schwalla uit, boos wordend. „Noch heete bronnen waarin men het goed wascht en die zoodoende de geheele plaats bederven. En de zalmen uit de Ellithaar zijn geen zalmen, dat zijn forellen.”

„Maar ze zijn er ieder jaar.”

„Ik zou liever eenige malen in iets falen, en dan iets moois tot stand brengen, dan geregeld zeer middelmatig te slagen. De Flóka mag dan eens in de twaalf jaar niet aan de verwachtingen voldoen, maar haar zalmen — wel, verleden jaar haalde ik er een op, die vijftwintig pond woog.”

„Hoe ving u hem?”

„Met een hengel, zooals de Engelschen dit doen. Mijn vader heeft de rivier met netten afgezet en Mijnheer Gudmundsson, mijn verloofde, ook, maar soms mag ik er toch hengelen. Maar wij moeten nu naar huis; het is al laat.”

Ericsson stond op en volgde haar.

„En wij hebben nog iets in de Flóka, dat niet in de Ellithaar voorkomt,” vervolgde Schwalla, toen zij langs de kust terug liepen.

„Wat dan?”

„Een Nimf.”

Ericsson was zoolang van IJsland weggeweest, dat hij het daar heerschende bijgeloof was vergeten. Hij herinnerde zich nu de Nimf — een wezen zonder ziel, wier stem gehoord wordt in het klateren van de rivier over de steenen, en die eeuwen geleden door de IJslanders werd gehoord, toen zij den stroom in de verlaten valleien doorwaadden. Nog steeds kan men de Nimf hooren wanneer men goed luistert en onder den indruk is van de eenzaamheid der verlaten heuvelen en den droevig klinkenden kreet van den roerdomp.

„O, heeft men ook een Nimf hier? Heeft u haar al eens gezien?”

„Ik weet het niet”, antwoordde Schwalla. „Soms, ver weg bij de hooggelegen zalmvijvers, heb ik mij verbeeld een vage vorm te zien, waar de watervallen zijn en dampen over het water hangen, maar ik ben er zeker van, dat ik haar stem heb gehoord; wanneer men naar het water luistert op een stillen dag als er geen wind is, hoort men een gezang zooals — ik kan niet precies zeggen wat. Men moet nooit gaan slapen aan den oever der Flóka.”

„Waarom niet?”

„Omdat de Nimf zou kunnen komen en u kussen en uw ziel zou stelen.”

„Wat zou er dan met iemand gebeuren?”

„Dan zou men altijd door met de Nimf moeten zijn, en iets van zijn ziel afstaan. Dat is natuurlijk maar een sprookje en soms lach ik er om. Toen ik in Kopenhagen was, bijvoorbeeld, geloofde ik heelemaal niet in de Nimf; maar hier in IJsland geloof ik er wel weer aan.”

De kust en de pier waren verlaten; en toch, ofschoon de avond daalde, was het licht nog schitterend en kon men den fjord tot aan zijn meest verafgelegen kapen en eilanden overzien.

Tezamen gingen zij door de straat naar Gunarsson's woning waar Ericsson het meisje goedennacht wenschte, zijn pet afnemend zooals de armste man op IJsland een vrouw zijn hulde betuigt.

Toen ging hij naar de herberg terug, waar hij Magnuss in den besten luim aantrof. Magnuss had in dit hotel van geheelonthouders een flesch jenever binnengesmokkeld; hij rookte en dronk water met jenever, en was zoo tevreden met zichzelf, dat hij vergat Ericsson te vragen, waar deze was geweest.

Ericsson at zijn avondmaaltijd. Hij hield niet van jenever en wilde niet met den ander meedrinken, maar hij stak zijn pijp aan en begon over de gebeurtenissen van dien dag te spreken totdat Magnuss over poëzie begon en zijn afschuwelijke verzen opzei, die men evengoed voor- als achterwaarts kon lezen. Daarop ging Ericsson slapen. Hij hield niet van gedichten. Hij was het type van den practischen IJslander, dat neerziet op een dichter, en dezen, gewoonlijk, beheerscht

HOOFDSTUK X.

DE IJSBERG.

Het nam hun een maand om het huis op orde te brengen en de droogplaats klaar te maken. Gedurende dezen tijd hielden Súrsson, diens zoon en een zijner familieleden zich bezig met het visschen. Zij gebruikten een lijn, langer dan een halve mijl, met korte zijlijnen eraan bevestigd, twaalf voet van elkaar. Zij lieten deze lijn zakken in den tijd tusschen eb en vloed en lieten haar, vastgelegd door middel van boeien aan de uiteinden, zes uren zoo liggen.

Gedurende dien tijd vischten zij met korte handlijnen. Alle visch dien zij vingen, werd schoongemaakt en op Súrsson's land gedroogd en Gudmundsson had het genoeg, 's morgens wanneer hij naar zijn kantoor ging, de vorderingen te zien van hun arbeid.

Gudmundsson had alle petroleum in Skarsstöd opgekocht en Ericsson had op zijn beurt een groote hoeveelheid uit Reykjavik besteld. Hij had een groot gedeelte van zijn tien duizend kronur uitgegeven, maar het geld was goed besteed. Hij was nu natuurlijk na Gudmundsson en Gunarsson de voornaamste man in Skarsstöd.

De eigenaar van den Bazaar en de bakker hadden misschien meer geld, maar zij maakten niet zoo'n indruk als deze man die plotseling uit verre landen in het kleine stadje was verschenen en Gudmundsson met succes was gaan bestrijden.

De wijze waarop hij Gudmundsson behandeld en die, waarop hij het huis gekregen had, de geheele zaak sprak tot de menschen, tot allen, behalve tot enkelen, die misschien door pessimisme of doordat zij Gudmundsson goed kenden, op den langen duur ongeluk voorspelden voor de nieuwaangekomenen.

Het humoristische van het geval was dat Gudmundsson uiterlijk op goeden voet met Ericsson en Magnuss bleef. Magnuss was de neef van het meisje dat hij weldra ging trouwen en het schikte hem dus niet, kwaad bloed te maken, en bovendien was hij in enkele dingen grootmoedig. Hij koesterde geen wrok jegens Ericsson. Hij zou hem op eerlijke of oneerlijke manier ten onder brengen, doch na de eerste opwelling van drift bij het zien van dezen vijand op zijn weg, kalmeerde hij. Gudmundsson was volkomen zeker van zichzelf, hartsucht bezat hij niet, slechts instinct. (*Wordt vervolgd*).

Verbeteringen.

In het nummer van 17 April l.l. blz. 184, regel 20 van boven, leze men inplaats van: ziet men: niet meer.

In het nummer van 24 April l.l. blz. 211, 1e kolom, regel 9 van onderen, inplaats van boosheid: broosheid, blz. 212, 1e kolom, regel 21 v. o. inplaats van Herrey: Hervey; regel 20 v. o. inplaats van Blüther: Blüthen; regel 17 v. o., Fremder Gärben: Fremden Gärten.

Foto C. Steenberghe.

HET HUIS OLDENGAERDE TE DWINGELO.

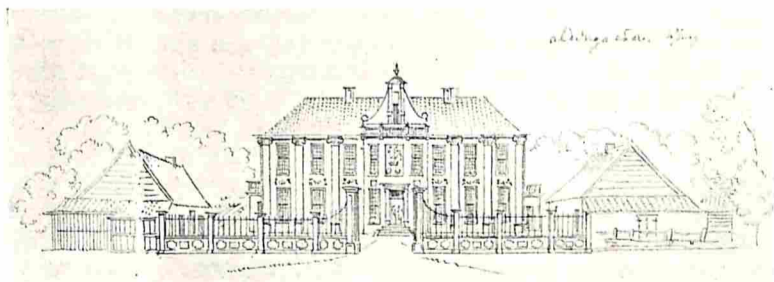
HET HUIS OLDENGAERDE EN DE VROEGERE HAVEZATHEN TE DWINGELO.

VAN de achttien havezathen die in het jaar 1646 recht van zitting in de Ridderschap van Drenthe bezaten, lagen er niet minder dan vier in Dwingelo.

In of onmiddellijk bij het dorp lagen Batinge, Entinge en Westrup, en ten Westen het huis Oldengaerde.

Alvorens wij het laatstgenoemde aan de hand van de afbeeldingen, hierbij opgenomen, uitvoeriger beschrijven, willen wij een oogenblik stilstaan bij de geschiedenis der andere drie.

Van deze was verreweg het grootste en belangrijkste het huis Batinge, waarvan wij ons door de oude teekening, op blz. 223 gereproduceerd, ten minste een voorstelling kunnen maken. Zij is vervaardigd door den schilder Cornelis Pronk die in het jaar 1732 met den geschiedkundige Andries Schoemaker een reis door Zuidwestelijk Drenthe maakte; en geeft dus het huis in zijn laatste gestalte te zien. Ook een andere afbeelding uit het begin der 17e eeuw, die in het Prov. Museum te Assen berust, geeft dezelfde indeeling te zien van het breede middenstuk met de loodrecht daarop staande zijvleugels en de vele ramen met glas in lood en halve buitenblinden. Ook de zandstenen middenfronton met stoep is reeds op de oudere afbeelding te vinden. De voortuin in Franschen stijl is blijkbaar een later toevoegsel.

HET HUIS OLDENGAERDE OMSTREEKS 1730.

Naor een teekening van C. Pronk in het Rijksprentenkabinet.

Het huis bevatte ruim 40 kamers, en op de bovenverdieping een ruime zaal die in de 17e eeuw geruimen tijd voor godsdienstoefeningen is gebruikt, en gewoonlijk de kapel van Batinge werd genoemd. De eerste bekende bezitter van het aan de Utrechtsche kerk leenroerige goed Batinge is Johan de Vos van Steenwijk, die in het Utrechtsche leenregister voorkomt als houdende „den hof to Dwingelo Batinger-goet en de watermolen, mit haren toebehoren, Endelingher en de Smedingher goet en de den rien tienden to Lede ende to Dwingelo smal ende grof, mit sinen toebehoren”.

Deze Johan de Vos van Steenwijk stichtte in 1388 de vicarie van O. L. Vrouwe te Dwingelo, waaruit blijkt dat de kerk aldaar nog ouder moet zijn. Zijn rechtstreeksche afstammelingen bezaten Batinge en Entinge tot 1484, toen Coenraad de Vos van Steenwijk stierf en het goed onder voogdij van Hendrik Mulert haar oom, kwam aan zijn dochter Anna, die later in het huwelijk trad met George Schenck van Toutenburg, die in 1501 hulde en eed doet voor zijn vrouw wegens Endelinghe enz.

Na enige verwisselingen en verdeelingen der verschillende goederen beleende Frederik van Baden in 1509 Anna Schenck van Toutenburg opnieuw met Batinge, waardoor alle goederen weer in één hand kwamen tot haar overlijden in 1521.

De meest bekende van haar kinderen was Frederik Schenck, Raadsheer in 's keizers geheimen raad, Domheer-, en later Aartsbisschop van Utrecht.

George Schenck, destijds stadhouder van Overijssel, was in 1526 hertrouwd met Johanna van Egmond.

Frederik Schenck deed nu in 1527 afstand van zijn recht op Batinge onder voorwaarde dat die goederen zouden vererven op de kinderen uit het tweede huwelijk van zijn vader. In 1541 werd daarom door den keizer als leenheer, zijn halve broeder Carel Schenck met Batinge enz. beleend.

Deze overleed zonder wettig kroost na te laten en zoo werd Frederik, destijds reeds aartsbisschop van Utrecht, in 1573 met het goed beleend.

Foto C. Steenbergh.

DE BUITENHOF VAN OLDENGAERDE, VAN HET HUIS UIT GEZIEN.

Na zijn dood in 1580 ontstond groote oneenigheid over zijn nalatenschap, waaronder ook de Toutenburg te Vollenhove behoorde. Hoewel bisschop Frederik verscheiden onwettige kinderen had, traden zijn neven Joachim, Steven en Oswald van den Boetselaer, wier moeder Anna Schenck, een nicht van George was, als zijn erfgenamen op.

Na een langdurig proces werden zij in 1585 tot wettige erfgenamen verklaard. De betwiste goederen, waaronder ook het huis Batinge, waren intusschen reeds de facto in bezit genomen door Johan van den Clooster van de Havikshorst, drost van Vollenhove aan 's konings zijde, en zijn schoonzoon Evert Ense, drost van Coevorden en diens oudsten zoon Reinold. Zelfs werd de eerstgenoemde door Rennenberg in 1583 met Batinge beleend. Pas in 1601 gelukte het aan de van den Boetselaers, met hulp van den stadhouder Willem Lodewijk de zonen van den inmiddels overleden Johan van den Clooster uit het bezit van Batinge te verdrijven.

Van de drie broeders legt Joachim 30 April 1602 den eed van trouw als Landsdagcomparant af.

Zijn zoon, de drost Rutger, overleed 1668, en werd opgevolgd door zijn neef Joost Rudolf van den Boetselaer. Deze verkocht in 1685 Batinge met al zijn rechten en vrijheden aan Elbert Antonie baron van Pallandt, Heer van Voorst enz. voor de luttele som van 2400 gulden.

Deze liet op een stuk grond onmiddellijk bij de Havezathe gelegen een aantal woningen bouwen die hij bestemde voor de opneming van Fransche réfugiés die juist in deze jaren door de herroeping van het Edict van Nantes in grooten getale naar ons land stroomden.

Zoo werd te Dwingelo een protestantsche Fransche gemeente gesticht, die werd bediend door den verbannen predikant Isaac du Soul uit Fontenay le Comte.

De groote zaal in het huis Batinge werd als kerk ingericht en daar werden de godsdienstoefeningen der Fransche gemeente gehouden, totdat de nakomelingen der eerste réfugiés

zich zoodanig met de inheemsche bevolking hadden vermengd dat zij in de Hollandsche gemeente konden worden opgenomen.

Na 1710 is van een afzonderlijke Waalsche gemeente niets meer te vinden. Nog lang hebben echter te Dwingelo Fransche families gewoond, en nog altijd bestaan de zgn. Fransche huizen als een monument voor de barmhartigheid van E. A. van Pallandt.

Hij overleed plotseling in 1710; na den dood van zijn vrouw erfde E. A. G. Bar. v. Heeckeren Batinge onder beding van uitkeering van 15 gulden aan het St. Anthoniegilde en de rente van f 5000 tot onderhoud van de Fransche huizen.

In 1830 werd door de laatste eigenares douairière van Heeckeren Batinge met zijn rechten en het grootste deel der gronden, benevens landerijen en rechten van het inmiddels reeds gesloopte Entinge in het openbaar verkocht. Eigenaar werd A. W. van Holthe, heer van Oldengaerde.

De meeste van die rechten en pachten zijn echter reeds vele jaren geleden afgekocht. Slechts het collatierecht wordt nog altijd uitgeoefend door Mevr. S. L. G. A. Offerhaus-Westra van Holthe te Amsterdam, tegenwoordig eigenares van Batinge-goed.

Van de vroegere havezathe Entinge is zeer weinig bekend. Een afbeelding van het huis bestaat niet meer noch een beschrijving; het werd in het begin der 19e eeuw afgebroken. Het recht van havezathe werd in 1725 op verzoek van den toenmaligen eigenaar N. H. E. van Echten gen. van Dongen door besluit van Ridderschap en eigenerden verlegd op diens goederen te Bonnen onder de gemeente Gieten. In 1774 werd het recht verplaatst op Vredeveld bij Assen, gekocht door van Heiden van Laerwout.

Huis en gronden werden in den loop der jaren meermalen verkocht, en waren beurtelings in het bezit der van Echten en van den Boetselaers en van Heeckerens, tot grond en rechten in 1830 eigendom werden van Jhr. A. W. van Holthe tot Oldengaerde. Tegenwoordig is Entinge-goed eigendom

van Mevr. W. C. Jolles-Westra van Holthe te Arnhem. Het huis Westrup of Westdorp werd zooals boven reeds werd vermeld, in 1740 als havezathe erkend. Tegenwoordig wordt het bewoond door den notaris, den heer Bon, nadat het vroeger lange jaren als dokterswoning in gebruik was.

* * *

Zoo is het huis Oldengaerde het eenige dat iets van de vroegere grootheid heeft bewaard. Nog ligt het in het zgn. Westeinde aan den straatweg naar Assen, omgeven door zwaar geboomte dat gelukkig in de afgelopen jaren voor de bijl van de houtkoopers is gespaard gebleven. Statig staan nog de zware eiken en beuken in den zgn. buitenhof, waarop men van het huis uit een mooi uitzicht heeft.

Een gracht, weer omgeven door een singel, die voor eenige jaren opnieuw beplant werd met opgaand hout, loopt rondom den uitgestreken tuin, den „binnenhof”. Daaraan grenst ten westen een uitgestrekt bosch. Als merkwaardigheid zij vermeld dat hierin een groot aantal zgn. krenten-boompjes verspreid staan, die allen afkomstig schijnen te zijn van één exemplaar, voor ruim een eeuw door den toenmaligen bewoner van Oldengaerde geplant. Van heinde en verre komen in den herfst de bessen van die struiken te plukken die op verschillende manieren worden ingemaakt.

In deze bosschen, bij de zgn. Bork, ligt de grafkelder der familie van Holthe, onder zwaar geboomte verscholen.

Het huis zelf, waarschijnlijk reeds in 't begin der 15e eeuw gesticht, is sedert het door Pronk c.a. 1730 werd geteekend, weinig veranderd. Het middenfronton met het naammedaillon boven de deur, de stoep, de zes zuilen in den gevel, nu halverwege met een wijnstok begroeid, zijn nog onveranderd. Slechts het dak werd blijkbaar vernieuwd en verlaagd, waardoor bij de afbeelding van Pronk vergeleken het huis iets gedruks heeft gekregen. In 1717 was het aanmerkelijk verbouwd, inwendig vertoonen de ruime hooge kamers met fraaie uitzichten, ook aan de achterzijde in den tuin, geheel het statige maar toch zoo behagelijke 18e eeuwse karakter.

De ruime hal met eikenhouten trap geeft toegang tot de verschillende vertrekken. Van de oude inrichting is, nu het huis slechts gedurende de zomermaanden wordt bewoond, niet veel meer over. Enkele schilderijen en een mooi gesneden antieke kast verdienen de aandacht. De voortuin wordt aan de eene zijde begrensd door de boerderij met tuinmanswoning waarin vroeger de heeren van Oldengaerde zelf het boerenbedrijf bestuurden. Tegen den voormuur van het koetshuis staat nu de op blz. 223 afgebeelde grafsteen ingemetseld. Deze werd voor eenige jaren gevonden in een schuur op Westrup waar hij omgekeerd onder het zand lag, blijkbaar daar verborgen voor de vernielwoede in de dagen der Fransche Revolutie. De steen houdt de gedachten levendig van Cornelis Baron van Dongen en Fledderinge, mede-Gedeputeerde Staten, Rentmeester der Domeinen en Ette der Landschap Drenthe enz., overleden op Oldengaerde in 1723, en zijn vrouw Johanna Agnes Bare van Wyenhorst, en is versierd met hun wapenschilden en kwartieren. Ter weerszijden van de stoep staan twee oude mortieren die de letters C. B. E. M. en het jaartal 1663 dragen. Achter in den tuin aan het einde van den vijver staat een antiek beeld uit zandsteen, dat door de inwoners van Dwingelo wordt versleten voor een beeld van „Berendje van Galen”, d.i. Bernard van Galen, bisschop van Munster, die in 1672 met zijn troepen in Drenthe viel. Het beeld dat door een der heeren van Dongen van zijn huis te Ansen naar Oldengaerde werd overgebracht, stelt in werkelijkheid Hercules voor, de hydra bevechtende. (Zie de afbeelding hierboven).

De oudst bekende bezitters van de havezathe Oldengaerde behoorden tot het geslacht van Echten dat in Drenthe een groote rol heeft gespeeld. Reeds in 1416 wordt een Reinold van Echten vermeld die in Dwingelo een roggepacht koopt.

In 1566 wordt een Reinold van Echten tot Oldengaerde genoemd, wiens afstammelingen in rechte linie het huis hebben bezeten totdat in 1658 Anna Elisabeth dochter van Johan van Echten tot Oldengaerde trouwt met Cornelis baron van Dongen die bij gifte van zijn schoonvader het huis Oldengaerde verkrijgt. Diens zoon is de Cornelis van Dongen, wiens grafsteen hier afgebeeld is.

Diens zoon Cornelis van Dongen verwierf in 1740 door aankoop het tegenwoordige notarishuis te Dwingelo dat daarop onder den naam Westrup of Westdorp als havezathe werd erkend.

De beide havezathen kwamen na zijn overlijden aan zijn dochter Helena Agnes, gehuwd met Isaac van Dongen tot Entinge. Na hun beider overlijden werden, nadat Oldengaerde nog korten tijd was bewoond door de hoogleeraren Huguénin en Munniks, huis en gronden in 1808 aangekocht door Jhr. Aelt Willem van Holthe, afkomstig van Rheebruggen (onder Ruinen), schulte en later burgemeester van Dwingelo.

In 1830 verwierf hij ook Batinge en Entinge. Batinge werd door hem afgebroken, terwijl hij ook het huis Rheebruggen liet sloopen. Nog altijd leeft de nagedachtenis van dezen in vele opzichten merkwaardigen man onder de bewoners van Dwingelo en omstreken voort.

Jhr. van Holthe liet slechts twee dochters na, die achtereenvolgens beide gehuwd waren met Mr. J. H. Westra te Assen. De oudste dochter had een zoon, A. W. Westra, die door zijn grootvader opgevoed, in 1854 van hem Oldengaerde, Batinge en Entinge erfde, en den naam van Holthe bij zijn familienaam Westra volgde. Na zijn overlijden in 1913 werd Mr. J. G. Westra van Holthe te Assen eigenaar van Oldengaerde.

* * *

Zoo heeft alleen Oldengaerde den storm der tijden vrij ongerept doorstaan; gelukkig is de tijd voorbij dat vele bezitters van historische huizen weinig of niets voelden van hun verantwoordelijkheid tegenover die eervolde monumenten die een deel uitmaken van onze historie en onze vroegere grootheid. Zoo is ook het huis met zijn bosschen nu in veilige handen en kan nog lang een sieraad zijn van de schilderachtige maar zoo onbekende omgeving van Dwingelo.

P. W. J. VAN DEN BERG.

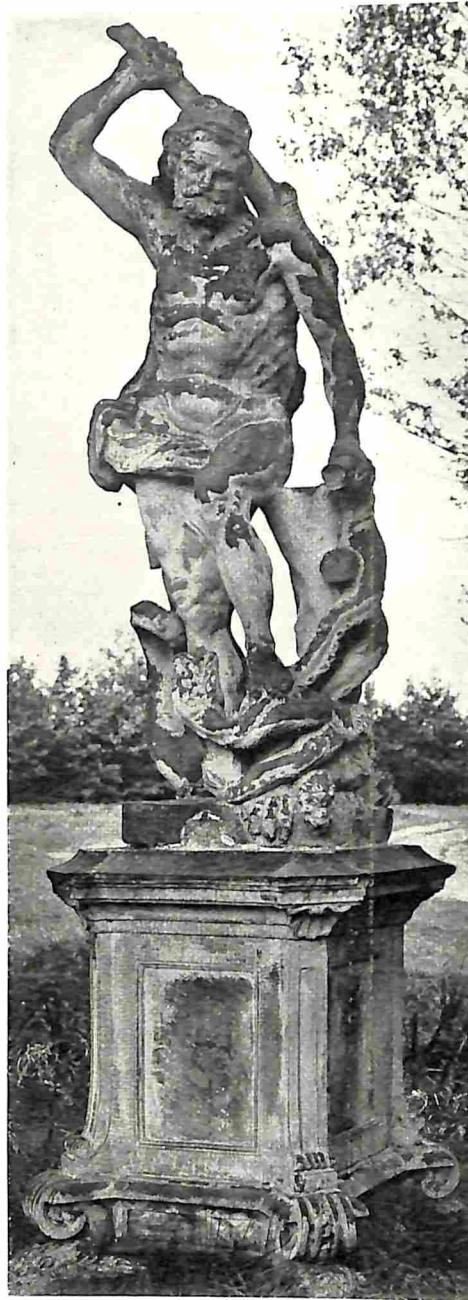

Foto C. Steenbergh.

OLDENGAERDE.
HERCULES-BEELD IN DEN TUIN.

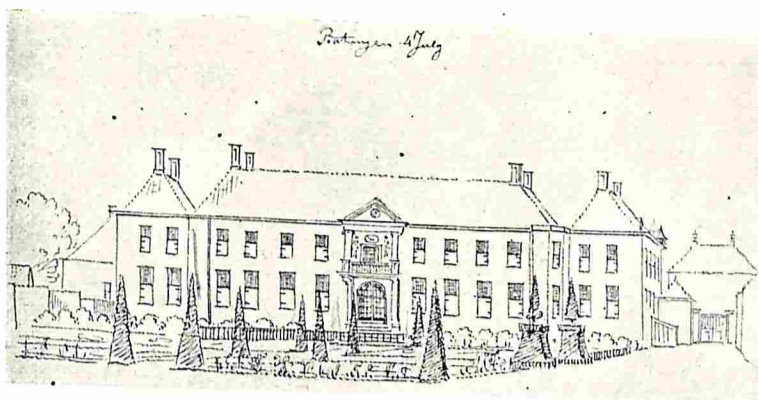
Nog eens

„De Steenen Man”.

TER aanvulling van het in „Buiten” van 24 April j.l. door d. R. medegedeelde over den Steenen Man van Harlingen, wiens steenen Januskop later door een van brons werd vervangen, diene alsnog het volgende.

Aanleiding tot de bedijking was de zogenaamde „Allerheiligenvloed”, welke, naar men wil, in de provincie Friesland in Oost-Dongeradeel aan achttien honderd inwoners, welk laatste vermeld staat op den steen in den muur der kerk te Metslawier, waarop men leest:

A. 1570 op Alderheilige dach avonds
is het water hier in der kercke
hoech west 1 voet en sijn ferdroncke
in deze gritenije 1801 menschen.

HET HUIS „BATINGE” TE DWINGELO OMSTR. 1730.

En wat Caspar de Robles, Heer van Belly, o.a. berucht als plunderaar van het eiland Vlieland in 1575, betreft, zij nog herinnerd aan hetgeen Outhof, die meer rijmelaar dan dichter was, in zijn „Verhaal der Watervloeden”, van den „Steenen Man” — pendant van Lodewijk, landgraaf van Thüringen, die eens bekend stond onder den naam „IJzeren Heer” — vermanend den, door onderlinge partijschap al te zeer verdeelden, Friezen toeroept:

O, mannen, laat de twisten varen,
Bedijkt uw land voor 't woën der baren.
Denkt, volk, hoe Spanje's kolonel
U redde van het zeegekwel!

F. W. DRIJVER.

DE MEIMAAND.

DE Meifeesten behoorden zeker tot de liefelijkste ontspanningen, vrij gebleven als ze zijn van den smet der zwelgerijen en bacchanaliën, die zoovele andere hebben aangekleefd. Dan werd de Meiboom geplant en daaromheen gedanst. Hij stond op den top der nieuwgebouwde woning, zoodra die onder de kap was en de bewoner zou op geen geluk te rekenen hebben, als de meiboom zijn dak niet had gekroond en het werkvolk niet was getrakteerd. Bij bruiloften schijnt de Mei altijd te pas gekomen te zijn, want Vondel zei:

Zij is de vreught van 't jaer, de bloem der tijen,
Die al de werelt komt verblijen
En prickelen tot soete min.

De Kerk droeg de Meimaand aan Maria op als „bij uithemtheyt aan haar toegewijd”. De priesters plaatsten den meiboom in de kerk, versierden de altaren en bestrooiden den vloer met groen. Men dronk den frisschen meiwijn, getrokken uit de geurige boschkruiden, waarvan de botanische naam is *asperula*, in het Duitsch Waldmeister, bij ons Lieve Vrouwe bedstroo, een drank, die „nieuwe Kracht geeft voor het geheele jaar.” In 1418 waren „op Meydach de Heeren en Raet vergadert in mijns heeren Hof van Gelre en droncken daer den Meydrancke”, en een paar eeuwen later hielden te Amsterdam „mijne Heeren van den Gerechte den maeltijt op Meyevont met musieck over taefelen.”

Hoog in de lucht zwermen de vogels, die den winter in het Zuiden hebben doorgebracht. Er wordt geluisterd naar het eerste gezang van leeuwrik en koekoek en met vreugde worden de eerste zwaluwen begroet. Maar de meeste aandacht wordt geschonken aan den ooievaar; komt hij van rechts aanvliegen, geloofde men, dan was dat geluk; vloog hij u van links voorbij, dan was het andersom. Hij werd door de kinderen bezongen:

Uiver, uiver, pijlepoot,
Breng een kyntje in moeders schoot.

In Gelderland was in de 18e eeuw het vinden van den eersten meikever een feestelijke gebeurtenis en werd het beest in triomf door het dorp geleid.

Ondanks haar zonnegloed en lentelucht brengt de Meimaand toch nog even den winter in herinnering; zij is namelijk de maand der „ijsheiligen”. Er wordt dan wel eens een daling beneden het o punt waargenomen. Daar in dien tijd de temperatuur in Midden Europa in de buurt van het o punt

ligt, kan een sterke afkoeling tengevolge van luchtstroomen oorzaak zijn van vorst. Deze ongunstige omstandigheden zijn bijna altijd aanwezig, omdat, door onbekende oorzaken in Mei veelal barometrische maxima en minima ontstaan, die door hun ligging oorzaak zijn van afkoelende winden, vooral op 11, 12 en 13 Mei, waarop de strenge heeren, de „ijsheiligen”, regeeren; zij heeten: Marmetus, Pancratius en Servatius, wier naamdag respectievelijk op de genoemde data valt.

Tenslotte is de nacht van 30 April op 1 Mei de Walpurgisnacht. De heilige Walpurgis of Walburg overleed in 779 als abdis van het klooster Heidenheim bij Eichsädt. Zij werd gehuldigd als beschermvrouw der tooverij. In dien eersten Meinacht drijven de geesten hun spel. Daar de dag van haar heiligverklaring, 1 Mei, juist samenviel met een der belangrijkste heidensche feestdagen, kreeg de nacht die beruchte betekenis en werd zij den Walpurgisnacht genoemd.

* * *

In Nederland, zegt Dr. Schrijnen, kwam de meiboom in 't begin der vorige eeuw nog slechts sporadisch voor en thans is hij, althans in den oorspronkelijken vorm, geheel verdwenen. In enkele Limburgsche dorpen is het meiboomplanten nog vrijwel bewaard gebleven. De eenige bekende afbeelding van den Nederlandschen meiboom komt voor bij J. Cats, Spiegel van den Ouden en den Nieuwen Tijd, 1632.

De groote meiboom werd geplant midden op de markt of het dorpsplein. Doorgaans werd hij gekroond door een weerhaan, rechtstreeks afweervogel van booze invloeden en daardoor onrechtstreeks ook weer vruchtbaarheids-symbool.

K. L. SCHAMP.

Foto C. Steenberg.

GRAFSTEEN VAN CORNELIS VAN DONGEN,
THANS GEPLAATST OP HET VOORPLEIN VAN
OLDENGAERDE.

LEIDSCHHE HOFJES.

(Vervolg).

HET ruime *Jean Pesijnshofje*, in de nabijheid van de eerwaardige Sint-Pieterskerk, aan het mooie rustige kerkhof gelegen, draagt in zwierige krulletters boven de architecturale poort onderstaand rijmdicht:

Dus ziet men uit het puin van een bouwvallig nest,
Een braaf Gebouw gesticht door vruchtlooze Echtgenooten
Voor veel behoeftigen, schoon vreemden, die verstooten
Zijn uit hun Vaderland en veilig hier gevest.

Door Jean Pesijn en zijne huisvrouw Marie de Lannoy, het „vruchtlooze” echtpaar dat hierboven wordt bedoeld, werd dit hof in 1683 voor leden der Waalsche Gemeente, hungeloofsgenooten, gegrondvest. In den gevel treft ons nog een steen met de inscriptie: On this Spot lived, taught and died John Robinson. 1611—1625. Rev. John Robinson was een puriteinsch geestelijke, die hier zijn mede-uitgeweken geloofsgenooten voorging in het geloof en hen aanmoedigde om uit te zeilen naar het verre Westen, ten einde daar een nieuw Vaderland te zoeken. Velen van hen verlieten ons land met de *Mayflower* in 1620 en zetten koers naar Amerika, waar zij de stichters van Nieuw-Engeland werden. Het dankbare nageslacht van deze Puriteinen heeft een bronzen gedenkplaat met een mooie afbeelding van het zeilschip „*The Mayflower*” en een toelichtende inscriptie in den muur der doopkapel van de Pieterskerk, schuin tegenover het hof, doen innetselen.

Geen wonder dat vele Amerikanen een pelgrimstocht naar dit historische plekje ondernemen, op de wegwijzers van het vreemdelingen-verkeer wordt het extra vermeld.

Een deftig hofje, *het hofje van Juffrouwe Eva van Hogeveen!* De poort aan de Doelensteeg is wel een beetje met ornamenten overladen. Ik voor mij vind het eenvoudige poortje, dat van de Doelengracht af toegang geeft tot regentenkamer en hof (afgeb. op blz. 226), nog wel zoo aardig. Deftig, wat druk, als de poort zelf, is de inscriptie aan de Doelensteeg, met een verhaal in het Latijn, waarvan de vertaling is:

De Juffer Eva van Hogeveen,
Dochter van Albert, Heere van Hogeveen,
Eene zeer kuische en lofwaardige maagd,
heeft deze huisjes ter eere van God
Volgens haren uitersten wille voor kuische
Dochters en eerlijke Weduwen gesticht
Looft en volg haar na, Aanschouwers!
In 't jaar 1659.

Hoeveel eenvoudiger, geheel in harmonie met het pretentieloos-mooie poortje zelf, is in gemoedelijke lettertjes op den gevelsteen boven den ingang Doelengracht de naam: 't Hofken van Eva van Hogeveen, hoe sierlijk die korte

maar afdoende mededeeling. Deftige oudjes — zij worden er allen stok-oud — wonen op dit deftig hofje, dat een hoog intrêgeld, op den huidige dag / 800 eischt, en toch minder bepreue uitkeert dan andere stichtingen met heel wat bescheidener eischen van toelating.

Maar het is dan ook een uitermate fatsoenlijk hof en de huisjes zijn vrij ruim, geriefelijk ingericht, met een flinke slaapkamer en zolder-ruimte op de verdieping onder de beschoten kap. Deftig ook, als de rest, is het plein met de monumentale pomp, twee rijen breedbladige lindebeuk. Het maakt een fris-grond een verrukkelijk mooie groen en purper-violet tegen den schen indruk, dat glanzig groen en achter-muur met zijn helder-witte nissen.

Waarlijk, de zeer kuische Eva heeft haar kuische dochteren eenerlijke weduwengoed bedacht en in zoover is zij dan ook zekerlijk lofwaardig.

Rijk aan hofjes is ook de Doezastraat en het merkwaardigste onder hen is wel het *Hofje van Samuel de Zee*, dat zelfs twee poortjes bezit.

Op de buitenpoort lezen wij:

GEEFT GOD ALLEEN DE
EER,
VOORGOEDE, DOCHNIET
RIJCKE NEEVEN EN DE
NIGTEN
DEED SAMUEL DE ZEE
DIT BIJ SIJN LEVEN
STIGHTEN. 1723.

Een nauw gangetje leidt naar een tweede poortje, met het schalksche opschrift:

DUS WAS MIJN SIN.
EEN YDER PRAAT
NA SIJN BEGRIP.
MAER SOO 'T NIET STAAT
TOT UW GENOEGEN.
BLIJFT DAN BUYTEN
'K KAN MET MIJN POORT
UW MOND NIET SLUY-
TEN. 1723.

Door het buitenpoortje geniet de voorbijganger een keurig in-kijkje op het hof — een Pieter-de-Hoogh, in een lijst van steenen!

Een huisje aan de poort bevat, behalve een oud portret van den stichter, een modern schilderijtje van dit picturale Hof, vervaardigd door den kunstschilder D. Roggeveen, die zijn atelier heeft boven den ingang. Hij volgt zodoende het illustre voorbeeld zijner kunstbroeders uit vroeger tijden, die sinds 1701 op de bovenverdieping van de in 1867 gesloopte

Rijnsburgerpoort, naar het naakt model teekenden. Na een waarlijk romantischen tocht langs een vrij steil laddertje bereikt men dit niet-alledaagsch artiestenverblijf: rustiger plaats om met volle aandacht te werken is in een stad moeilijk denkbaar. De portier van dit hof — op het eerste gezicht lijkt het een grimmig mannetje — heeft in vroeger jaren mee gewaakt voor de veiligheid in onze goede oude sleutelstad en hij kan interessante verhalen doen over studenten, die een bekeuring opliepen en den lastigen diender ten slotte nog een rijksdaalder met een kiekje van het stel toezonden. Zoo waren ze in dien goeden ouden tijd. Wat een eldorado voor dienders, kellners en koetsiers moet Lugdunum Batavorum toen toch zijn geweest! Maar U begrijpt: het verhaal van dien

Foto C. Steenbergh.

LEIDSCHHE HOFJES.
POORTHUIS VAN HET JEAN PESIJN-HOFJE.

Foto C. Steenberg.

LEIDSCHÉ HOFJES.
BINNENPLAATS MET POMP VAN 'T HOFJE VAN
EVA VAN HOGEVEEN.

rijksdaalder was hier in zekeren zin een invite. Tot mijn geruststelling ondervond ik, dat de oude heer intusschen zijn sympathie ook tot geldstukken van geringen omvang had uitgebreid.

Dicht in de buurt van Samuel de Zee's liefdadige stichting is aan de oude Hoefstraat, het *Barent Van Namen's hofje* gelegen. Dit hof is reeds in 1730 gesticht, zooals een inscriptie in den gevel van het Regentengebouw U te kennen geeft. Overigens ziet alles aan deze stichting er even spiksplinter-nieuw uit. Al het oude is verdwenen, toen het hof in 1915, op kosten van den regent C. W. J. W. Pape, uit een royale beurs van den grond af is vernieuwd. De nieuwe woningen aan het betegeld plein, zien er met hun koperen deurkloppers en fleurig geschilderde gevels vriendelijk en welvarend uit. Ook de inrichting van binnen, ventilatie en belichting laten hier niets te wenschen over. Dit hof, „in beet'ren staat hersteld”, maakt een geheel anderen indruk dan de andere zusterstichtingen die hun karakter nog hebben bewaard. In het belang der bewoners is er veel gewonnen, maar als historisch monument heeft het Barent Van Namen's hof zijn rol uitgespeeld.

Mij vleidend met de hoop, dat het geduld van den welwillenden lezer na het voorafgaande niet reeds op een al te zware proef is gesteld, waag ik het een oogenblik zijn aandacht te vragen voor een vermakelijke episode uit de geschiedenis van Leidens' oudste hofje, het Hof van Jeruzalem, in 1467 gesticht door Wouters IJsbrandtsz Coman voor „dertien arme mannen, die eerlick sijn, en de van goede sijn vergaen.” Het staat aan de Kaiserstraat, die certijds Cellebroersgracht genoemd werd, achter een vrij banaal hek en legt, zooals het er thans uitziet, slechts weinig getuigenis af van zijn hoogen ouderdom. De stichter wenschte bij het hof een kapel te doen bouwen, ten einde daarin te plaatsen een afbeeldsel van het Heilige Graf, in 1462 door hem meegebracht uit Jeruzalem. Die kapel werd echter eerst na zijn dood voltooid en had, voor zij in 1887 gesloopt werd, een veelbewogen leven. Na de hervorming deed zij zelfs dienst als gildekamer van het Bierdragersgilde en wellicht droeg zij toentertijd in den gevel den steen met de twee bierdragers, één voor en een achter

een zware ton bier sjuwend, die nu nog in het voorportaal van de Lakenhal is te bezichtigen. Tevens worden in het stedelijk Museum van dien naam, wat eikenhout van de kap der kapel en vijf gesneden sleutelstukken bewaard. De laatste pleiten, gaaf als zij nu nog zijn, voor de degelijkheid van het geslacht, dat hen vervaardigde.

Jammer dat er van dit verdwenen brokje Oud-Leiden geen afbeelding is overgebleven, die er een juisten indruk van geeft. Het woning-complex, dat er nu staat, is niet bijzonder schilderachtig, en voor een deel blijken de huizen zelfs niet te voldoen aan de minimum eischen, die men aan de hygiëne eener woning stellen mag. Een restauratie, als het Barent van Namen's hofje onderging, zou ook deze stichting ten goede komen en wij mogen haar den edelen heeren Regenten van Jeruzalem als navolgenswaardig voorbeeld aanbevelen.

Uit desbetreffende litteratuur, in het Stedelijk archief aanwezig, vernemen we het volgende omtrent dit hof.

In de vijftiende eeuw reeds was Leiden verdeeld in een drietal parochies en elk van hen had haar „Huiszittenmeesters” voor de ondersteuning van behoeftige gezinnen binnen haar ressort. Wouters IJsbrandtsz had in den stichtingsbrief die van Sint Pieter aangewezen als oppertoezienders over het hof Jeruzalem. Het was hun taak o.a. de beide „bewaarders” — eerst later heeten zij Regenten — te benoemen, die het direct beheer uitoefenden. In de tweede helft der 18e eeuw waren de regenten niet meer van dat oppertoezicht gediend, waardoor hun verhouding tot de Huiszittenmeesters minder vriendschappelijk werd. In 1767, toen groote ontevredenheid onder de bewoners heerschte, hadden zij hun hulp en raad weer eens noodig; in dat jaar werd een conferentie belegd tusschen Huiszittenmeesters en regenten.

Foto C. Steenberg.

LEIDSCHÉ HOFJES.
DE POORT VAN HET HOFJE VAN HOGEVEEN AAN DE
DOELENSTRAAT.]

Over de bestaande oneenigheden werden de heeren het vrij spoedig eens en in een Recompens-groet vinden wij nadere bijzonderheden omtrent de fuif die op de beraadslaging volgde. Die heeren hadden er nog eens slag van om een lichtzijde te scheppen aan hun zorgenzaar bestaan met al die filantropische plichten. Of was het alleen de felle reactie op den voortdurenden omgang met oude en behoeftige mannetjes, die hen zoo danig los deed komen?

In de groet luidt het dan :

Heer Beekesteyn, beproeft in weergaelooze trouw,
Een zuil der Wetten en Geboden,
Schoon prijzende de zucht des mans voor zijne Vrouw—
Acht meerder onderricht in deze zaak van nooden.
Des, na goed overleg, zend hij ons Kokkedee,
Den sluitcr van het Hof en Dienaer der Regenten,
Een vlug en kittig man, zoo zoet als kool met krenten."

En dan, neen, maar, dan wordt het pas goed, als zij daar :
„om den haert, gerust en zonder schroom,
Den beker storten, om de stof van 't hart te spoelen !"

Weldra is de eerste dorst gelescht en nu moet de maag een handje helpen om den lust tot drinken te vergrooten. Voor dien dienst eischt zij iets hartigs :

Sprot, was toen 't woord, sprot ! Sprot !
Waar henker blijft de sprot !
Apostel Kokkedee springt, vliegt, nu ginds, dan weder

Foto C. Steenbergh.

LEIDSCHÉ HOFJES.
ACHTERPOORTJE VAN 'T HOFJE VAN HOGEVEEN AAN
DE DOELENGRACHT.

Gelijk een droes, trap op, trap neder.
„Hier is ze." Sprot is 't hoogste Lot.

De rest van dit guldig document is al even amusant.

Na de pret gaat de eerste der Huizittenmeesters te-ruste en in den droom verschijnt hem, niet de Nachtmare, zooals geallicht zoudt verwachten, neen, de liefelijke Trouw komt opdagen en wijst hem op den heiligen plicht om het genoten gul onthaal gul te vergoeden. En joviaal antwoordt de droomer :

„Wel, meid, je hebt gelijk, ik zou mij zelf verstoren,
Zoo ik hier niet om dacht !"

Nog wijst hij — armen-verzorger in hart en nieren — aan zijn bevallige bezoekster de „armenbos" voor een gave naar believen, doch reeds is zij heengegaan, even geheimzinnig als zij kwam. — Liefelijk is hem anderdaags de herinnering aan haar bezoek, en de heeren Regenten hebben in no time een uitnoodiging voor een „vriendelijk avondmaal" in handen. Er is reden te vermoeden, dat zij er opnieuw, met frissche kracht, hun plichten hebben vervuld.

(Slot volgt).

W. H. DE ROOS.

VOLKSRAADSELS.

Windmolens en volksraadsels, ziedaar de onderwerpen, den laatsten tijd in „Buiten" behandeld, die wel het meest belangstelling bij onze lezers schijnen gevonden te hebben.

Door bemiddeling van den heer J. Schuitemaker Czn. mochten wij van mej. M. Loeff te Koudekerke nog het volgende raadsel ontvangen :

Een gevangene moest terechtgesteld worden, maar zou gratie krijgen als hij een raadsel wist op te geven dat de rechters niet konden raden.

Hij zat al op de kar, die hem naar het schavot zou brengen. Hij dacht na, keek even naar boven, en gaf dan het volgende raadsel op :

Hoop en vrees zat op den wagen,
Hij zag tweebeem vierbeem dragen.

De rechters konden het raadsel niet raden, zoodat hij genade verkreeg.

De oplossing is als volgt :

Hoop en vrees, dat was hij zelf, die op de kar zat. En toen hij naar boven keek, had hij een ooievaar zien vliegen, die een kikker in zijn bek droeg.

(Een andere lezing van dit raadsel luidt :

Hoop en vrees zat op den wagen,
Hij zag twee met een doode dragen,
Acht pooten en vier nebben
Als gij dit raadt zult gij mij hebben.

Oplossing : Hoop en vrees : de gevangene. Twee ooievaars met een dooden kikker, dat is te samen acht pooten. Vier nebben (snavel) zal twee nebben moeten zijn.)

De heer J. A. Kleber, die ons eveneens het bovenstaande deed toekomen, voegde er de volgende raadsels bij :

Er ging een vogel snel, al door 't diepe del,
Hij droeg armen en beenen en had er zelf geenem.
Opl. een schip.

Groen zijn de muren,
Wit zijn de bureen.
Zwart zijn de papen.
Die in 't klooster slapen.

Opl. De pitten in 't klokhuis van een appel.

Eerst zoo wit als was,
Dan zoo groen als gras,
Dan zoo rood als bloed,
Dan zoo zwart als roet.

Opl. Moerbei.

Hoog in de lucht zweeft
Zijns gelijke leeft,
Hij kan levendige beesten
Op zijn staart dragen.

Opl. Haan op den toren.

In een volgend nummer zullen wij nog eenige volksraadsels plaatsn, maar daarmee de reeks dan ook voorloopig sluiten

MEI.

Kastanje, steek je kaarsen aan,
't is morgen, dat je bruid zult staan
voor alle boomen.

De vogels waken bij hun nest
en zingen al hun lieve best,
je bruidskoor is gekomen.

Een lijster in je toppen kweelt
In d'avondwind die suizend streelt
je zee van groene blaren.

En 't bijenvolkje, zwaar en loom,
gaat slapen in den zoeten droom
je honing al te garen.

Doe open in den Meie-nacht
het wonder van je bloesempracht
en zie je dag gekomen.

Kastanje, steek je kaarsen aan,
en laat Gods adem rond je gaan,
gezegende der boomen.

A. C. v. D. B.

Wondere verhalen uit de wilde Natuur

DOOR

F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg)

VI. DE ZWERFTOCHTEN VAN PEKAN. (Slot).

WAT volgde was een verrassing voor dat allervlugste, kwaadaardige dier.

Niemand zag Pekan dien boom opgaan, niemand hoorde hem. Toch moest hij erop zijn gekomen omdat Donald, die achter een boom ernaar keek — hij had het schelden gehoord — zich beslist herinnert, dat hij den bunzing achterover zag vallen om Pekans kaken te ontwijken en toch scheen het hem toe, dat er geen tijd was geweest om zelfs naar dien tak te vliegen.

Bovendien beweert Donald dat hij niet weet wat er onmiddellijk daarna gebeurde, ofschoon het volle maan was en Donalds oogen zijn geen gewone oogen — vraag het den stroopers maar.

Hij was zich bewust dat een ding, of dingen, van boom tot boom boven zijn hoofd draaiden en op den grond, op en neer, naar alle kanten tegelijk. Hij gelooft, ofschoon hij het niet met zekerheid kan zeggen, dat Pekan niet wachtte om de boomen af te gaan, maar sprong van den eenen boom naar den anderen — als een aap. Dat hij luchtsprongen maakte, welke de zinnen zouden hebben doen duizelen, als er geen tijd genoeg was geweest om erover te denken — die er niet was.

Donald zegt dat hijzelf duizelig werd van het kijken naar die acrobatische toeren, en dat nadat hij vergeefs had getracht met zijn geweer te mikken, en ziende dat zelfs zijn hand, onbezwaard met het gewicht van het wapen, Pekan, niet kon volgen, hij het opgaf.

Het eind kwam toen de bunzing een gil gaf en door de takken met zijn kop omlaag naar beneden sloeg. De reden dat hij naar beneden kwam was goed en afdoende. Hij was dood. Pekan had hem gedood.

Nu verklaart Donald, dat ofschoon hij zijn geweer ophief nog voor de bunzing den grond raakte, hij Pekan niet kon zien. De vischmarter was weg, uitgegaan als een nachtkaaars.

Niemand heeft hem later weergezien.

Het is mogelijk dat in een of ander somber, ontoegankelijk dal in het hart der Schotsche bergen nog steeds leeft een groote vischmarter, Pekan genaamd, die jaagt door de eenzame, stille pijnbosschen, en wiens naam tot op heden de dood beteekent — maar het is ook mogelijk, dat hij er niet is....

VII. DE PARASIETEN.

Tusschen het dooreengeweven gouden net onder de takken, buiten den brandenden gloed der zon, zat een vogel, en het was alsof hij een grijsblauwe schaduw was, zoo stil zat hij. Een vijand — het is altijd een vink, die in de

Foto C. Steenberg.

LEIDSCHHE HOFJES.

BINNENPLAATSJE VAN HET HOFJE VAN SAMUEL DE ZEE.

wildernis onaangenaamheden veroorzaakt — ontdekte dien vogel en daar hij hem voor een havik hield — hij leek stellig verwonderlijk veel op een havik — trok hij zich verschrikt terug en begon luid te schreeuwen.

Men weet wat er gebeurt als iemand, de straat ophollend, schreeuwt: „Brand!“ Ditzelfde gebeurt in dat slapende, zonnige bosch. Al de schaduwen, die verschooten waren onder de bladeren — sprookjesachtige, blauwe grotten van koelheid — kwamen te voorschijn. En de tooverachtige zon, goochelend met deze vogels terwijl zij op dien schreeuw toevlogen, veranderde ze in juweelen: goud en rood, rose en geel, blauw en groen. Goudvink, bloedvink, geelgors, mees, en groenling en een dozijn andere, die de wonderbladeren van den vorigen herfst geweest hadden kunnen zijn, welke weer tot leven gekomen waren.

De havikachtige vogel zat onbewegelijk, opgeblazen en starend, terwijl de menigte zich om hem heen verzamelde, scheldend en dreigend, aangevoerd door de vinken, die in een toestand van razende woede verkeerden. Toen sloeg hij plotseling zijn vleugels uit en vluchtte, schreeuwend als iemand, die in groote vrees verkeert, terwijl de kleine menigte hem achtervolgde als een vliegende, zoemende wolk.

Oogenblikkelijk, alsof de schreeuw hem had geroepen, kwam nog een havikachtige gestalte aanzweven en sloop tusschen de boomen door. Het was het evenbeeld van den eersten vogel, die nieuw aangekomene — blauw-grijze rug, gestrepte vuil witte borst, groote, uitgespreide staart, gemeene, valsche, gele oogen en al.

Glijdend naar een half verborgen tak, keek hij naar de vlucht van zijn makker, luisterend naar de geluiden van het rumoer, die in de verte wegstierven; hij zag al de kleine vogels toestroomen om zich bij de jacht te voegen; zag dat zij alle hun nesten verlieten om den vijand na te jagen — en hij grinnikte zacht en duivelachtig.

Niemand had dien vogel zien komen en er bleef niemand over om getuige te zijn van de misdaad, die later plaats had. Tenminste, er bleven geen vogels over; maar de Vergiftige, de adder — die nooit de oogen sluit en toch schijnbaar nooit iets oplet, maar die in werkelijkheid alles ziet en meer dan alles — kan de waarheid van hetgeen volgde, getuigen.

De groote vogel gleeed stilletjes naar omlaag en bleek volstrekt geen havik te zijn, maar een oude wijfjes koekoek, die, waar het het welzijn der kleine vogels betreft, veel erger is dan eenige havik. Weer steeg zij op en dezen keer hield zij in haar bek — voorzichtig omdat het in haar oogen van onschatbare waarde was — een ei, haar eigen ei.

Een nest van een bastaard-nachtegaal beloonde haar onderzoek. Er waren eieren in dit nest vóór de koekoek

het vond en er waren er ook later; maar het waren niet dezelfde eieren. Een van de hemelsblauwe schatten van den bastaard nachtegaal was verdwenen — de hemel en de koekoek alleen wisten waar het was heengegaan — en in de plaats daarvan was een ander ei. Dit andere ei kan een bastaard nachtegaal ei geweest zijn of ook niet. Het was slechts een weinig grooter dan die uit het nest en het was onmiskenbaar blauw, al was het niet zoo precies een stukje van het blauw des hemels als de wettige eieren.

Toen de bastaard nachtegaal terugkeerde, dacht zij dat het het was; de koekoek daarentegen dacht dat het niet was; en als de lezer het monster had gezien, de geleachtige klomp half-dood leven, die op den vastgestelden tijd uit dat ei kwam, zou hij geloofd hebben dat de koekoek gelijk had gehad. Dat was als het ware, het te water laten van den Parasiet baby.

De wijfjes koekoek verwijderde zich met de snelheid van een gewone duif en voegde zich onderweg bij haar mannetje, dat wij reeds eerder hebben ontmoet, terwijl hij bezig was voor havik te spelen voor het amusement der kleine vogels, om ze van hun nesten te verwijderen, terwijl zijn wijfje — tenminste zijn tijdelijk vrouwtje — deed — ja, datgene, wat wij haar juist hebben zien doen.

De twee samenzweerders vertrokken, zoodat de kleine vogels naar hun nesten konden terugkeeren om hun eieren uit te broeden en de bastaard nachtegaal om op de haren te zitten en op dat van de koekoek, niet wetende welke misdaad zij — arme dwaas! — deed.

Halverwege een groot veld bedekt met groeiend koren als met een tulen sluier, streek het noodlot in den vorm van zeven gitzwarte kraaien neer op de twee koekoeks, en zij namen de vlucht.

De mannetjes koekoek verdween in een bosch. Het wijfje hield den vijand een halve mijl op sleeptouw, voor een kraai eenige van haar veeren als een herinnering meenam, en zij zocht en vond inderhaast een boom.

De kraaien zetten hun schurkachtigen weg voort; en de koekoek, zich wanhopig aan een tak vastklemmend, vroeg zich verbaasd af of haar hart werkelijk zou barsten, en wien ter wereld de twee zwarte oogen behoorden, die haar uit een gat in den boomstam bespieden.

De oogen behoorden blijkbaar bij een snavel — een zeer weinig aantrekkelijken snavel — en de koekoek had niet den minsten wensch ter wereld, dien snavel kwaad te maken. Terzelfdertijd hoorde zij het zachte: „Koekoek, koekoek!” van haar mannetje in de verte, en daar zij een vrouwtje was, kon zij, al hing haar leven ervan af, een gegriinnik van vol-doening niet onderdrukken.

Toen sprong zij precies drie duim omhoog en „versteende” op den tak, alsof zij door den bliksem was getroffen. Dat was zij niet, maar haar gegriinnik was herhaald — herhaald door het snavel-en-oogen-ding in de boomholte — en wel zoo precies dat men het verschil niet had kunnen merken, en dat kon zij evenmin.

Een tijdje heerschte er stilte, alleen verbroken door de verre: „Koekoek”, van den zeer eenzamen, afgedwaalden minnaar. Toen kwam een kop — een slangachtige, bovennatuurlijk scherpe kop — uit het gat en grinnikte opnieuw. Het was een spreekwoord; maar ik geloof dat de koekoek dat niet wist. Hoe dan ook, zij ging blindelings op de vlucht, alsof zij door duivels werd achtervolgd, en bemerkte pas toen het te laat was, dat zij te ver was gegaan; dat zij van haar minnaar weg was gevluht, in plaats van naar hem toe te gaan. Ten slotte, wat deed het er toe? Een wijfjes koekoek heeft nooit

lang zonder een mannetje te zijn. Dien nacht vond zij een bosch, waar de slaap haar vond. Het was echter een onrustige slaap, want het woud scheen na donker vol geluiden te worden; en er waren dingen, die rond liepen en voor het merendeel niets zeiden.

Eens kwam een ding met roode oogen als robijnen den boom op en keek naar haar; maar een ander ding, dat vloog en groote, ronde oogen had, als barnsteen, waarachter een licht brandde, viel met een pijnlijken zucht op het eerste ding aan, en droeg het schreeuwend in het duister weg. Zij wist niet dat een langoor-uis haar leven had gered van plotselinge vernietiging, door den wezel een zelfde lot te bereiden.

En eens — dat was juist bij het aanbreken van den dag — kwam een brutale vink haastig tusschen de takken vliegen, opgejaagd door een booze lijster. Hij bleef stokstijf staan bij het zien van haar, wat ook de lijster deed. Waarna zij in tegengestelde richting wegvlogen, met grooten spoed, alsof zij een spook gezien hadden.

Toen kwam de zon — plotseling, rood, en zegevierend — en de dag brak aan en bewoog zich en de nachtverschijningen renden weg en verborgen zich. En na de zon kwam een zwevende stem — vol en gorgelend en prachtig, de stem van den mannetjeskoekoek, en... Ja, nu moest de liefde opnieuw beginnen.

Later vertrokken die twee samen. Het is de eeuwige vloek van koekoeks — altijd te moeten verder gaan. Het is alsof zij gedoemd zijn altijd voorwaarts te gaan, nooit te rusten, behalve 's nachts — en God alleen weet of ze dit niet zelfs 's nachts doen — te blijven rondzwerven van boom tot boom, van land tot land, van Afrika tot Engeland, en terug. En daarna... Ja, om deze manoeuvre te herhalen tot de Dood tusschenbeide komt. Het is alsof de geest van onrust hun ziel is binnengedrongen, ze belettend ooit stil te zijn, zelfs een enkelen dag of — zoover ik weet — een enkel uur, ze koortsachtig voortjagend-voort-voort, en dan weer voort. (Wordt vervolgd).

DE ROTTERDAMSCHER MOLENS.

Wat ik omtrent den molen „de Noord” aan het Oostplein schreef, ontleende ik aan een mededeeling van den heer Schaffer, in leven gemeente-archivaris van Rotterdam, die blijkbaar wel wat heeft getantazeerd; ik laat het verhaal voor zijn rekening.

Op een tot mij gericht verzoek heb ik op het archief de giftbrieven nagezien, waaruit mij het volgende is gebleken. De molen „de Noord” bestond reeds vóór 1577. Er waren toen twee eigenaars: Claes Hendrickx, van Zwijndrecht en Jacob Hendrickx. Eerstgenoemde verkocht zijn helft 14 November 1577 aan Adriaen Jansz., molenaar. Deze verkoopt zijn helft 17 November 1580 aan Adriaen Adriaensz., molenaar, vermoedelijk een zoon van bovengenoemde. Deze laatste verkoop geschiedt door Adriaen Huygensz Beyer als gevolmachtigde van Adriaen Jansz. Jacob Hendricksz verkoopt zijn helft aan Adriaen Huygensz Beyer en Dirck Willemsz Brouwer. 27 Januari 1584 verkoopen Adriaen Huygensz Beyer en Dirck Willemsz Brouwer de helft van den molen aan Cornelis Willemsz van Cortrijk.

Tot zoover de giftbrieven. Waar de heer Scheffer spreekt van „afhandig maken”, is hij bepaald op een dwaalspoor, daar de molen gewoon werd verkocht. In den aanvang was hij zeker in de war geraakt, doordien er twee eigenaars waren, hetgeen hem zoo het schijnt, niet bekend was.

K. I. SCHAMP.

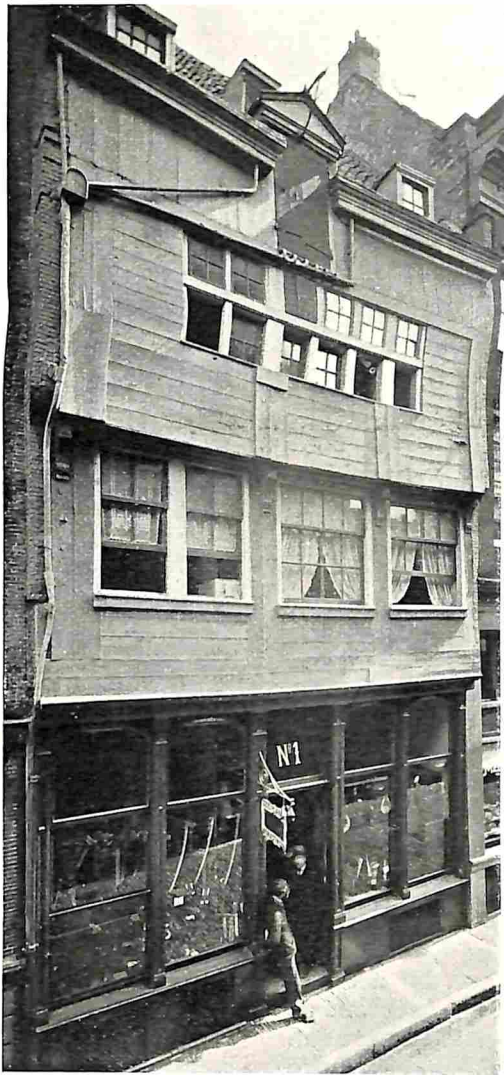

Foto C. Steenhergh.

HUIS MET HOUTEN GEVEL AAN DEN ZEEDIJK TE AMSTERDAM, AANGEKOCHT DOOR DE VEREENIGING „HENDRICK DE KEYSER”.

Met het herbouwd huis op het Begijnhof bezit het perceel Zeedijk 1, hierboven afgebeeld, den eenigen overgebleven houten gevel te Amsterdam.